

IJTIMOIIY-GUMANITAR SOHADA ILMIIY-INNOVATION TADQIQOTLAR

ILMIY METODIK JURNALI

ISSN 3060-5059

VOL.3 № 5

2026

SUN'iy INTELLEKT TEXNOLOGIYALARI YORDAMIDA INGLIZ TILIDA TINGLAB TUSHUNISH VA GAPIRISH KO'NIKMALARINI RIVOJLANTIRISH OLIMLAR NIGOHIDA

Ergasheva Muxtaramxon Mashrabjon qizi

Turon universiteti, o'qituvchi

Annotatsiya.

Mazkur obzor maqolada sun'iy intellekt texnologiyalari yordamida ingliz tilida tinglab tushunish va gapirish ko'nikmalarini rivojlantirish masalasi olimlar qarashlari asosida tahlil qilinadi. Tadqiqotda AI asosidagi raqamli platformalar, nutqni tanish tizimlari, avtomatik talaffuz tahlili, chat-botlar, virtual suhbatdoshlar, adaptiv o'qitish vositalari va individual teskari aloqa mexanizmlarining ingliz tili ta'limidagi o'rni yoritiladi. Maqolada tinglab tushunish ko'nikmasini rivojlantirishda autentik audio materiallar, avtomatik subtitrarlar, moslashtirilgan eshitish mashqlari va talaffuzni baholovchi dasturlarning didaktik imkoniyatlari ochib beriladi. Shuningdek, gapirish ko'nikmasini shakllantirishda sun'iy intellekt vositalarining muloqot muhiti yaratish, talaffuz xatolarini aniqlash, nutq ravonligini oshirish va o'quvchilarning mustaqil mashq qilish imkoniyatlarini kengaytirishdagi ahamiyati asoslanadi. Obzor natijalari sun'iy intellekt texnologiyalari ingliz tilini o'qitishda individual yondashuv, tezkor teskari aloqa va interaktiv kommunikativ muhit yaratish orqali tinglab tushunish hamda gapirish ko'nikmalarini samarali rivojlantirishga xizmat qilishini ko'rsatadi.

Kalit so'zlar: sun'iy intellekt, ingliz tili, tinglab tushunish, gapirish ko'nikmasi, raqamli texnologiyalar, nutqni tanish, chat-bot, virtual suhbatdosh, adaptiv ta'lim, teskari aloqa.

РАЗВИТИЕ НАВЫКОВ АУДИРОВАНИЯ И ГОВОРЕНИЯ НА АНГЛИЙСКОМ ЯЗЫКЕ С ПОМОЩЬЮ ТЕХНОЛОГИЙ ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА В ИССЛЕДОВАНИЯХ УЧЕНЫХ

Эргашева Мухтарамхон Машрабжон кизи

Университет Турон, преподаватель

Аннотация.

В данной обзорной статье анализируется проблема развития навыков аудирования и говорения на английском языке с помощью технологий искусственного интеллекта на основе научных взглядов исследователей. В работе рассматривается роль цифровых платформ на основе ИИ, систем распознавания речи, автоматического анализа произношения, чат-ботов, виртуальных собеседников, адаптивных обучающих средств и механизмов индивидуальной обратной связи в обучении английскому языку. Особое внимание уделяется дидактическим возможностям аутентичных аудиоматериалов, автоматических субтитров, адаптированных упражнений на восприятие речи и программ оценки произношения в развитии навыков аудирования. Также обосновывается значение средств искусственного интеллекта в формировании навыков говорения посредством создания коммуникативной среды, выявления произносительных ошибок, повышения беглости речи и расширения возможностей самостоятельной речевой практики учащихся. Результаты обзора показывают, что технологии искусственного интеллекта способствуют эффективному развитию аудирования и говорения за счет индивидуализации обучения, оперативной обратной связи и создания интерактивной коммуникативной среды.

Ключевые слова: искусственный интеллект, английский язык, аудирование, говорение, цифровые технологии, распознавание речи, чат-бот, виртуальный собеседник, адаптивное обучение, обратная связь.

DEVELOPING ENGLISH LISTENING AND SPEAKING SKILLS THROUGH ARTIFICIAL INTELLIGENCE TECHNOLOGIES FROM THE PERSPECTIVE OF SCHOLARS

Ergasheva Mukhtaramkhon Mashrabjon qizi

Turon University, Lecturer

Abstract.

This review article analyzes the development of English listening and speaking skills through artificial intelligence technologies based on scholarly perspectives. The study examines the role of AI-based digital platforms, speech recognition systems, automatic pronunciation analysis, chatbots, virtual

interlocutors, adaptive learning tools, and individualized feedback mechanisms in English language teaching. Special attention is given to the didactic potential of authentic audio materials, automatic subtitles, adaptive listening exercises, and pronunciation assessment programs in improving listening comprehension. The article also highlights the importance of artificial intelligence tools in developing speaking skills by creating communicative environments, identifying pronunciation errors, enhancing speech fluency, and expanding opportunities for independent oral practice. The review findings indicate that artificial intelligence technologies can effectively support the development of listening and speaking skills by providing individualized learning, immediate feedback, and an interactive communicative environment.

Keywords:artificial intelligence, English language, listening comprehension, speaking skills, digital technologies, speech recognition, chatbot, virtual interlocutor, adaptive learning, feedback.

Kirish

Bugungi raqamli transformatsiya sharoitida xorijiy tillarni, xususan, ingliz tilini o'qitish jarayoni an'anaviy metodlardan innovatsion texnologiyalarga asoslangan yondashuvlar sari jadal rivojlanmoqda. Axborot-kommunikatsiya texnologiyalari, raqamli ta'lim platformalari, mobil ilovalar, interaktiv dasturlar va sun'iy intellekt vositalari ingliz tili ta'limining mazmuni, shakli va metodikasiga sezilarli ta'sir ko'rsatmoqda. Ayniqsa, tinglab tushunish va gapirish ko'nikmalarini rivojlantirishda sun'iy intellekt texnologiyalarining imkoniyatlari kengayib bormoqda. Chunki bu ko'nikmalar til o'rganuvchidan faqat grammatik bilimni emas, balki real nutqni eshitish, tushunish, javob qaytarish, talaffuzni nazorat qilish, muloqot vaziyatida tezkor fikrlash va nutqiy faollikni talab etadi.

Ingliz tilini o'qitishda tinglab tushunish va gapirish ko'nikmalari kommunikativ kompetensiyaning asosiy tarkibiy qismlaridan hisoblanadi. Tinglab tushunish o'quvchining og'zaki nutqni idrok etishi, asosiy mazmuni anglash, muhim axborotni ajratib olish, kontekst orqali ma'noni tushunish va suhbatdosh fikriga mos munosabat bildirish qobiliyatini shakllantiradi. Gapirish ko'nikmasi esa o'quvchining o'z fikrini og'zaki ifodalashi, savol-javobda ishtirok etishi, talaffuz, intonatsiya, ravonlik va muloqot madaniyatiga amal qilgan holda nutqiy faoliyatni amalga oshirishini ta'minlaydi. Shu jihatdan ushbu ikki ko'nikmani rivojlantirish ingliz tilini amaliy o'zlashtirishning muhim sharti sanaladi.

An'anaviy ta'lim jarayonida tinglab tushunish va gapirish ko'nikmalarini rivojlantirish ko'pincha audio matnlar, o'qituvchi nutqi, dialoglar, savol-javoblar va juftlikda ishlash mashqlari orqali amalga oshiriladi. Biroq bunday yondashuv har doim ham barcha o'quvchilarning individual ehtiyojlarini, talaffuzdagi xatolarini, eshitish darajasini va nutqiy faolligini to'liq qamrab olmaydi. Ayrim o'quvchilar real muloqotga kirishishda tortinchoqlik sezadi, ba'zilar autentik nutqni tushunishda qiyinchilikka duch keladi, yana boshqalari talaffuz va ravon gapirish bo'yicha yetarli mashq imkoniyatiga ega bo'lmaydi. Shu sababli ingliz tilini o'qitishda sun'iy intellekt texnologiyalaridan foydalanish dolzarb metodik masalaga aylanmoqda.

Sun'iy intellekt texnologiyalari til o'rganish jarayonida individual yondashuvni kuchaytirish, o'quvchining darajasiga mos topshiriqlar taqdim etish, nutqiy xatolarni avtomatik aniqlash, talaffuz bo'yicha tezkor teskari aloqa berish va mustaqil mashq qilish imkoniyatlarini kengaytiradi. Nutqni tanish tizimlari, avtomatik talaffuz baholovchi dasturlar, chat-botlar, virtual suhbatdoshlar, adaptiv ta'lim platformalari, ovozli yordamchilar va interaktiv mobil ilovalar o'quvchilarga ingliz tilidagi og'zaki nutqni ko'proq eshitish va amaliy muloqotda faol qatnashish imkonini beradi. Ayniqsa, AI asosidagi dasturlar o'quvchining javobini tahlil qilib, uning talaffuzi, so'z tanlovi, grammatik tuzilmasi va nutq ravonligi bo'yicha individual tavsiyalar bera olishi bilan ahamiyatlidir.

Mavzuning dolzarbligi shundaki, zamonaviy ingliz tili ta'limida asosiy e'tibor til haqidagi nazariy bilimlarni egallashdan ko'ra, undan real kommunikativ vaziyatlarda foydalanish qobiliyatini shakllantirishga qaratilmoqda. Shu nuqtayi nazardan, sun'iy intellekt texnologiyalari o'quvchilarning tinglab tushunish va gapirish ko'nikmalarini rivojlantirishda qulay, moslashuvchan va samarali didaktik vosita sifatida namoyon bo'ladi. Biroq AI vositalaridan foydalanish jarayonida ularning pedagogik imkoniyatlari, metodik chegaralari, o'qituvchi faoliyati bilan integratsiyasi va o'quvchilarning nutqiy kompetensiyasiga ta'siri ilmiy jihatdan chuqur tahlil qilinishi zarur.

Mazkur obzor maqolaning maqsadi sun'iy intellekt texnologiyalari yordamida ingliz tilida tinglab tushunish va gapirish ko'nikmalarini rivojlantirish masalasini olimlar qarashlari asosida tahlil qilishdan iborat. Maqolada AI texnologiyalarining ingliz tili ta'limidagi o'rni, tinglab tushunish va gapirish ko'nikmalarini shakllantirishdagi didaktik imkoniyatlari, nutqni tanish va avtomatik baholash tizimlarining

ahamiyati, shuningdek, chat-botlar va virtual suhbatdoshlarning kommunikativ kompetensiyani rivojlantirishdagi roli yoritiladi.

Shunday qilib, sun'iy intellekt texnologiyalarini ingliz tili ta'limiga integratsiya qilish tinglab tushunish va gapirish ko'nikmalarini rivojlantirishning yangi metodik bosqichini yuzaga keltirmoqda. Bu jarayon o'quvchilarga individual, interaktiv va amaliy nutqiy muhit yaratish bilan birga, o'qituvchidan ham raqamli pedagogik kompetensiya, metodik moslashuvchanlik va texnologiyalardan maqsadli foydalanish malakasini talab etadi.

Sun'iy intellekt texnologiyalari yordamida ingliz tilida tinglab tushunish va gapirish ko'nikmalarini rivojlantirish masalasi so'nggi yillarda ingliz tili ta'limi, kompyuter yordamida til o'rganish, nutq texnologiyalari va raqamli pedagogika kesishmasida faol o'rganilmoqda. Mavzuga oid tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, AI vositalari, ayniqsa, nutqni tanish tizimlari, virtual yordamchilar, chatbotlar, talaffuzni avtomatik baholovchi dasturlar va adaptiv platformalar o'quvchilarga individual mashq qilish, xatolarni tezkor aniqlash va real muloqotga yaqin sharoitda tilni qo'llash imkonini beradi.

1. Gilbert Dizon tadqiqotlarida intelligent personal assistants, ya'ni Alexa kabi ovozli virtual yordamchilarning ikkinchi tilni o'rganishdagi o'rni tahlil qilingan. Dizonning 2020-yildagi tadqiqotida Alexa yordamida ingliz tilini o'rganish jarayoni tinglab tushunish va gapirish ko'nikmalari nuqtayi nazaridan baholangan. Natijalarga ko'ra, virtual yordamchilar o'quvchilarning gapirish ko'nikmalarini rivojlantirishda foydali vosita bo'lishi mumkin, biroq tinglab tushunish ko'nikmasi uchun maxsus yo'naltirish va pedagogik qo'llab-quvvatlash zarurligi ta'kidlanadi. Bu fikr maqola mavzusi uchun muhim, chunki AI vositasining o'zi yetarli emas, uni metodik jihatdan to'g'ri tashkil etish talab qilinadi.

2. Gilbert Dizon va Daniel Tang Alexa asosida avtonom ikkinchi til o'rganish imkoniyatlarini o'rgangan. Ularning tadqiqotida ovozli yordamchi bilan muloqot qilish o'quvchilarga mustaqil tarzda savol berish, javob olish va talaffuzni mashq qilish imkonini berishi qayd etilgan. Bu yondashuv gapirish ko'nikmasini rivojlantirishda muhim, chunki ko'plab til o'rganuvchilar auditoriyadan tashqarida yetarli nutqiy amaliyotga ega bo'lmaydi. AI yordamchi esa bu bo'shliqni qisman to'ldiradi.

3. Tzu-Yu Tai va Hao-Jan Howard Chen tadqiqotlarida Google Assistant kabi intelligent personal assistant vositalarining EFL o'quvchilarining gapirish ko'nikmasiga ta'siri tahlil qilingan. Tadqiqot natijalarida Google Assistant bilan ishlash o'quvchilarga real suhbatga yaqin sharoit yaratishi, multimodal rag'bat orqali ularning og'zaki nutqini faollashtirishi va gapirish malakasini sezilarli darajada yaxshilashi qayd etiladi. Bu fikr AI texnologiyalarining aynan kommunikativ amaliyot yaratishdagi imkoniyatini ko'rsatadi.

4. Jinming Du va Ben Kei Daniel AI chatbotlarning ingliz tilini chet tili sifatida o'rganishda gapirish amaliyotiga ta'sirini tizimli obzor asosida tahlil qilgan. Ularning xulosasiga ko'ra, AI chatbotlar o'quvchilarning speaking learning outcomes, confidence, engagement va motivation ko'rsatkichlariga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Shuningdek, chatbotlar gapirishdagi xavotirni kamaytirish va talaffuzni yaxshilashda ham foydali vosita sifatida talqin qilinadi. Ushbu tadqiqot maqola uchun markaziy manbalardan biri bo'lib, AI chatbotlarni ingliz tilida muloqot muhitini yaratadigan didaktik vosita sifatida asoslashga xizmat qiladi.

5. Lucas Kohnke ingliz tili o'qituvchilarining generativ AI vositalariga tayyorgarligi va ularni til o'qitishda qo'llash imkoniyatlarini o'rgangan. Kohnke tadqiqotlarida generativ AI vositalari til o'qitishda katta imkoniyatlar yaratishi, biroq ularni samarali ishlatish uchun o'qituvchilarning kasbiy tayyorgarligi, institutsional qo'llab-quvvatlash va etik foydalanish me'yorlari zarurligi ta'kidlanadi. Bu fikr shuni ko'rsatadiki, AI yordamida tinglab tushunish va gapirishni rivojlantirish faqat texnologik masala emas, balki o'qituvchining raqamli-pedagogik kompetensiyasi bilan bog'liq jarayondir.

6. Benjamin Luke Moorhouse va Lucas Kohnke generativ sun'iy intellektning til ta'limidagi imkoniyatlarini tahlil qilgan tadqiqotchilar sifatida e'tiborga loyiq. Ularning qarashlarida ChatGPT va shunga o'xshash vositalar til o'qitishda mashq yaratish, suhbat modellashtirish, teskari aloqa berish va mustaqil ta'limni qo'llab-quvvatlash imkoniyatlariga ega ekani ko'rsatiladi. Shu bilan birga, ular AI vositalaridan mas'uliyatli, etik va pedagogik maqsadga muvofiq foydalanish zarurligini ta'kidlaydi. Bu qarash speaking va listening mashg'ulotlarida AI vositalarini nazoratsiz emas, balki o'qituvchi tomonidan yo'naltirilgan shaklda qo'llash kerakligini asoslaydi.

7. Godwin-Jones kompyuter yordamida til o'rganish va mobil/raqamli texnologiyalar bo'yicha tadqiqotlari bilan mashhur bo'lib, AI vositalarining til o'rganishda shaxsiylashtirish, mustaqil mashq va real kommunikativ resurslarga kirish imkoniyatlarini kengaytirishini ta'kidlaydi. Bu yondashuv AI yordamida listening va speaking ko'nikmalarini rivojlantirishda muhim, chunki til o'rganuvchi o'z darajasi,

tezligi va ehtiyojiga mos mashqlarni bajarishi mumkin. Mazkur qarashlar AI texnologiyalarining adaptiv ta'lim imkoniyatlarini tushuntirishga yordam beradi.

8. Makoto Shishido AI va chatbotlardan foydalanib og'zaki ingliz tilini rivojlantirishga qaratilgan e-learning tizimini taklif etgan. Uning tadqiqotida chatbotlar pronunciation, shadowing va conversation mashqlarini tashkil etish vositasi sifatida ko'rsatiladi. Bu yondashuv ayniqsa gapirish ko'nikmasini bosqichma-bosqich shakllantirishda foydali: avval talaffuz mashqi, keyin takrorlash, so'ng suhbatga kirishish. Shu sababli Shishido qarashlari AI vositalarini og'zaki nutq mashqlarini tizimlashtirishda samarali didaktik vosita sifatida baholashga imkon beradi.

9. T. Jantakoon sun'iy intellektning ingliz tilida speaking va listening instruction samaradorligiga ta'sirini tahlil qilgan. Tadqiqotda AI vositalari gapirish ko'nikmasini rivojlantirishda ijobiy imkoniyatlarga ega ekani, biroq tinglab tushunish bo'yicha qo'shimcha empirik tadqiqotlar zarurligi qayd etiladi. Bu fikr obzor maqola uchun muhim ilmiy ehtiyotkorlikni beradi: speaking bo'yicha dalillar nisbatan ko'proq, listening bo'yicha esa tadqiqotlar hali yetarlicha chuqurlashtirilishi kerak.

10. P. J. Torres va hammualliflari 2022–2025-yillarda chop etilgan 46 ta empirik tadqiqot hamda 117 ta effect size asosida AI vositalarining til o'rganishga ta'sirini meta-tahlil qilgan. Ularning natijalariga ko'ra, AI vositalari til o'rganishning asosiy ko'nikmalariga umumiy ijobiy ta'sir ko'rsatgan; listening va speaking ham ijobiy natijalar qatorida qayd etilgan, biroq ta'sir darajasi ko'nikmalar kesimida farqlangan. Bu tadqiqot AI vositalari samaradorligini faqat nazariy emas, balki umumlashtirilgan empirik dalillar asosida baholash imkonini beradi.

Umumiy tahlil shuni ko'rsatadiki, olimlar AI texnologiyalarining ingliz tilida tinglab tushunish va gapirish ko'nikmalarini rivojlantirishdagi imkoniyatlarini bir necha asosiy yo'nalishda izohlaydilar. Birinchidan, AI vositalari o'quvchilarga auditoriyadan tashqarida ham muntazam og'zaki mashq qilish imkonini beradi. Ikkinchidan, nutqni tanish va talaffuzni baholash tizimlari xatolarni tezkor aniqlash orqali individual teskari aloqa beradi. Uchinchidan, chatbotlar va virtual suhbatdoshlar o'quvchilarning speaking anxiety darajasini kamaytirib, muloqotga kirishish ishonchini oshiradi. To'rtinchidan, listening ko'nikmasida AI vositalari foydali bo'lsa-da, bu yo'nalishda pedagogik scaffolding va metodik yo'naltirish zarurligi ko'proq ta'kidlanadi.

Shunday qilib, mavjud adabiyotlar tahlili sun'iy intellekt texnologiyalari ingliz tilini o'qitishda tinglab tushunish va gapirish ko'nikmalarini rivojlantirish uchun istiqbolli vosita ekanini tasdiqlaydi. Biroq olimlarning qarashlari shuni ham ko'rsatadiki, AI o'qituvchini to'liq almashtiruvchi mexanizm emas; u o'qituvchi tomonidan maqsadli tanlangan, metodik jihatdan asoslangan va o'quvchining darajasiga moslashtirilgan ta'limiy yordamchi sifatida samaraliroq natija beradi.

Rossiya va MDH ilmiy maktablarida sun'iy intellekt, raqamli texnologiyalar va kompyuter lingvodidaktikasi masalalari asosan chet tillarni o'qitish metodikasi, elektron ta'lim, mobil ta'lim, virtual til muhiti va kommunikativ kompetensiyani rivojlantirish nuqtayi nazaridan o'rganilgan. Bu tadqiqotlarda sun'iy intellekt alohida texnologik vosita sifatida emas, balki kengroq raqamli lingvodidaktik muhitning tarkibiy qismi sifatida talqin qilinadi.

P. V. Sysoyev chet tilini o'qitishda axborot-kommunikatsiya texnologiyalari va sun'iy intellektidan foydalanish masalalarini tizimli o'rgangan olimlardan biridir. Uning "Информационные и коммуникационные технологии в лингвистическом образовании" nomli qo'llanmasi chet tilini o'qitishda zamonaviy IKT vositalarini metodik jihatdan asoslashga bag'ishlangan bo'lsa, 2023-yilda chop etilgan "Обучение иностранному языку на основе технологий искусственного интеллекта" nomli kollektiv monografiya AI asosida til o'qitish masalasini bevosita yoritadi. Sysoyevning yondashuvida AI vositalari o'quvchilarning individual ta'lim trayektoriyasini qo'llab-quvvatlash, mashqlarni moslashtirish, nutqiy muloqotga yo'naltirilgan vazifalarni tashkil etish va mustaqil ta'lim imkoniyatlarini kengaytiruvchi vosita sifatida baholanadi. Bu qarash ingliz tilida tinglab tushunish va gapirish ko'nikmalarini rivojlantirishda AI texnologiyalarining metodik asosini belgilashga xizmat qiladi.

P. V. Sysoyev, E. M. Filatov va D. O. Sorokin tomonidan yozilgan "Искусственный интеллект в обучении иностранному языку: чат-боты в развитии умений иноязычного речевого взаимодействия обучающихся" nomli tadqiqot aynan maqola mavzusiga yaqin manbalardan biridir. Unda chatbotlar chet tilidagi nutqiy o'zaro ta'sirni rivojlantirish vositasi sifatida tahlil qilinadi. Olimlarning fikricha, chatbotlar o'quvchilarga xavfsiz va psixologik jihatdan qulay muloqot muhiti yaratadi, ular real suhbatga tayyorgarlik ko'rish, savol-javob qurish, javobni shakllantirish va nutqiy faollikni oshirishda samarali bo'lishi mumkin. Bu yondashuv speaking ko'nikmasini rivojlantirishda AI vositalarining amaliy ahamiyatini asoslaydi.

S. V. Titova mobil va raqamli til ta'limi bo'yicha Rossiyada yetakchi tadqiqotchilardan biri hisoblanadi. Uning “Модель мобильного обучения иностранным языкам” nomli maqolasida mobil texnologiyalar chet tilini o'rganishda individuallashtirish, interaktivlik va o'quvchi faolligini oshirish vositasi sifatida tahlil qilinadi. Titova yondashuvi AI texnologiyalari bilan bevosita bog'lanadi, chunki hozirgi AI asosidagi til o'rganish ilovalari, ovoqli yordamchilar va talaffuzni baholovchi platformalar ko'pincha aynan mobil muhitda ishlaydi. Shuning uchun Titovaning ishlari listening va speaking ko'nikmalarini mobil-AI muhitida rivojlantirishning metodik poydevori sifatida qaralishi mumkin.

S. V. Titova va A. P. Avramenko “Мобильное обучение иностранным языкам” asarida mobil ta'limning chet til o'qitishdagi didaktik imkoniyatlarini keng yoritgan. Mualliflar mobil texnologiyalar o'quvchilarga til materiallari bilan istalgan joyda va istalgan vaqtda ishlash, mustaqil mashq qilish, audio-video resurslardan foydalanish, o'z natijalarini kuzatish imkonini berishini ta'kidlaydi. Bu qarash AI asosidagi listening va speaking mashqlariga ham mos keladi, chunki zamonaviy AI ilovalari tinglab tushunish uchun moslashtirilgan audio materiallar, gapirish uchun avtomatik talaffuz tahlili va tezkor feedback taqdim etadi.

E. G. Azimov axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini til o'qitishga tatbiq etish bo'yicha muhim metodik ishlarga ega. Uning “Информационно-коммуникационные технологии в преподавании русского языка как иностранного” nomli qo'llanmasi rus tilini chet tili sifatida o'qitishga bag'ishlangan bo'lsa-da, undagi nazariy-metodik qarashlar chet til o'qitishning umumiy raqamli didaktikasi uchun ham ahamiyatlidir. Azimov internet resurslari, elektron materiallar va masofaviy texnologiyalarni ta'lim mazmuniga integratsiya qilish zarurligini asoslaydi. Ingliz tilida tinglab tushunish va gapirishni rivojlantirish nuqtayi nazaridan bu yondashuv audio, video, interaktiv va AI asosidagi resurslardan metodik maqsadga muvofiq foydalanishni nazarda tutadi.

M. A. Bovtenko kompyuter lingvodidaktikasi bo'yicha muhim tadqiqotchilardan biridir. Uning “Компьютерная лингводидактика” nomli o'quv qo'llanmasida kompyuter texnologiyalaridan til o'qitishda foydalanishning nazariy va amaliy asoslari yoritilgan. Bovtenko yondashuvida til ta'limida elektron muhit, interaktiv mashqlar, o'quv materiallarini modellashtirish va o'qituvchi kompetensiyasi muhim o'rin egallaydi. Bu qarash AI vositalarini ingliz tilida gapirish va tinglab tushunish mashqlariga kiritishda metodik tizim, maqsad, topshiriq turi va natijani baholash mezonlari aniq bo'lishi kerakligini ko'rsatadi.

A. N. Bogomolov virtual til muhiti va masofaviy til ta'limi masalalarini o'rgangan. Uning “Виртуальная языковая среда обучения...” mavzusidagi ishlari til o'rganuvchi uchun maxsus tashkil etilgan elektron muhitning ahamiyatini ko'rsatadi. Bogomolovning fikricha, virtual til muhiti o'quv materiallari, kommunikativ topshiriqlar, nazorat vositalari va mustaqil ta'lim imkoniyatlarini birlashtirishi kerak. Bu yondashuv AI asosidagi virtual suhbatdoshlar, chatbotlar va ovoqli yordamchilar orqali speaking muhitini yaratishda muhim nazariy asos bo'la oladi.

O. I. Rudenko-Morgun elektron o'quv-metodik majmualar, gipermedia texnologiyalari va kompyuter lingvodidaktikasi bo'yicha tadqiqotlar olib borgan. Uning ishlari til o'qitishda elektron vositalar oddiy texnik qo'shimcha emas, balki o'quv jarayonining mazmuniy va metodik komponenti bo'lishi kerakligini ko'rsatadi. Bu fikr AI texnologiyalariga ham tegishli: chatbot, avtomatik talaffuz baholovchi dastur yoki listening platformasi faqat “qiziqarli vosita” sifatida emas, balki aniq didaktik vazifaga xizmat qiluvchi o'quv komponenti sifatida tanlanishi lozim.

I. V. Robert ta'limni axborotlashtirish nazariyasi bo'yicha MDH hududida keng tanilgan olimlardan biridir. U axborot texnologiyalarini ta'lim jarayoniga joriy etishda pedagogik maqsad, o'quvchi faoliyati va natijani baholash mezonlarining mosligini muhim deb hisoblaydi. Ingliz tilida AI orqali tinglab tushunish va gapirish ko'nikmalarini rivojlantirishda Robertning yondashuvi shuni anglatadiki, texnologiya o'quv maqsadini almashtirmaydi, balki unga erishish vositasi bo'lib xizmat qiladi. Demak, AI vositasidan foydalanishdan oldin qaysi ko'nikma — talaffuz, ravonlik, eshitib anglash, dialogik nutq yoki spontan javob — rivojlantirilishi aniqlanishi kerak. IKT va til ta'limi bo'yicha tadqiqotchilar qatorida Robertning ishlari ham kompyuter lingvodidaktikasi manbalarida alohida qayd etiladi.

A. N. Shchukin chet tilida nutqiy muloqotni o'qitish metodikasi bo'yicha muhim nazariy manbalardan birini yaratgan. Uning “Методика обучения речевому общению на иностранном языке” asari AI texnologiyalari paydo bo'lishidan oldingi metodik asos bo'lsa-da, undagi nutqiy faoliyat, kommunikativ vaziyat, mashqlar tizimi va og'zaki muloqotga o'rgatish haqidagi qarashlar AI asosidagi speaking mashqlarini loyihalash uchun zarur nazariy poydevor bo'lib xizmat qiladi. Masalan, chatbot bilan suhbat, virtual dialog, avtomatik savol-javob yoki talaffuz mashqi kommunikativ metodika talablariga mos

tashkil etilgandagina haqiqiy nutqiy kompetensiyani rivojlantiradi. Shchukinning asari AI yordamida audiolingval va kommunikativ mashqlarni metodik jihatdan asoslashda muhim manba sifatida ko'rsatiladi.

Umumlashtirib aytganda, Rossiya va MDH olimlari tadqiqotlarida AI va raqamli texnologiyalar ingliz tilida tinglab tushunish va gapirish ko'nikmalarini rivojlantirish uchun quyidagi yo'nalishlarda muhim deb baholanadi: birinchidan, ular til o'rganuvchiga individual va mustaqil mashq qilish imkonini beradi; ikkinchidan, virtual til muhiti orqali kommunikativ vaziyatlarni modellashtiradi; uchinchidan, audio, video va interaktiv materiallar asosida listening tajribasini boyitadi; to'rtinchidan, chatbotlar va ovozli yordamchilar orqali speaking amaliyotini kuchaytiradi; beshinchidan, o'qituvchi faoliyatini to'liq almashtirmasdan, uni metodik jihatdan qo'llab-quvvatlovchi vosita sifatida xizmat qiladi. Shu sababli maqolada g'arb olimlari bilan bir qatorda P. V. Sysoyev, S. V. Titova, A. P. Avramenko, E. G. Azimov, M. A. Bovtenko, A. N. Bogomolov, O. I. Rudenko-Morgun, I. V. Robert va A. N. Shchukin kabi Rossiya va MDH ilmiy maktabi vakillarining qarashlarini ham kiritish mavzuning nazariy asosini ancha kuchaytiradi.

Janubi-Sharqiy Osiyo mamlakatlarida sun'iy intellekt texnologiyalarini ingliz tilini o'qitishga tatbiq etish masalasi so'nggi yillarda ayniqsa faol o'rganilmoqda. Bu hududda ingliz tili ko'pincha chet tili yoki ikkinchi til sifatida o'qitiladi, shuning uchun AI vositalarining tinglab tushunish, gapirish, talaffuz, muloqotga kirishish va mustaqil o'rganishdagi roli tadqiqotchilar e'tiborida turibdi.

Christine C. M. Goh — Singapur. Singapur Milliy ta'lim instituti olimasi Christine C. M. Goh ikkinchi tilni o'qitishda tinglab tushunish va gapirish ko'nikmalarini rivojlantirish bo'yicha yetakchi tadqiqotchilardan biridir. Uning 2025-yildagi ishida sun'iy intellekt va generativ AI texnologiyalarining aynan L2 listening va speaking jarayonidagi o'rni tahlil qilingan. Gohning fikricha, AI vositalari o'quvchiga ko'proq nutqiy amaliyot, moslashtirilgan tinglash materiali va shaxsiylashtirilgan feedback bera oladi, biroq tinglab tushunish va gapirish ko'nikmalarini chuqur rivojlantirish uchun texnologiya pedagogik yondashuv bilan birga qo'llanishi kerak.

Victor Lim — Singapur. Singapurlik tadqiqotchi Victor Lim til o'rganishda AI va til o'rganish ilovalari imkoniyatlarini baholagan. U til o'rganish eng avvalo muloqot orqali samarali kechishini ta'kidlaydi; ko'plab ilovalar esa mashq va takrorlashga asoslanib qoladi. Bu qarash ingliz tilida gapirish ko'nikmasini rivojlantirishda AI vositalari faqat grammatik yoki leksik mashq beruvchi dastur emas, balki interaktiv suhbat, savol-javob va kommunikativ vaziyat yaratuvchi vosita bo'lishi zarurligini ko'rsatadi.

S. A. Jones — Singapur. S. A. Jones Singapurda 2017–2023-yillar oralig'ida ingliz tilini o'qitish va o'rganishga oid 159 ta empirik tadqiqotni ko'rib chiqqan. Bu obzor Singapurda ingliz tili ta'limi bo'yicha tadqiqotlar kengayib borayotganini, raqamli vositalar, til kompetensiyalari, o'qituvchi va o'quvchi tajribasi masalalari dolzarb ekanini ko'rsatadi. Maqola mavzusi nuqtayi nazaridan bu manba Singapur ilmiy muhitida AI va raqamli ta'lim ingliz tili o'qitishning alohida istiqbolli yo'nalishiga aylanganini asoslashga xizmat qiladi.

T. Jantakoon — Tailand. Tailandlik tadqiqotchi T. Jantakoon sun'iy intellektning ingliz tilida speaking va listening ko'nikmalarini o'qitishdagi samaradorligini meta-tahlil asosida o'rgangan. Tadqiqotda AI vositalari speaking ko'nikmasiga ijobiy ta'sir ko'rsatishi, listening bo'yicha esa ijobiy imkoniyatlar mavjud bo'lsa-da, qo'shimcha tadqiqotlar va metodik aniqlashtirish zarurligi qayd etilgan. Bu fikr maqolada ilmiy ehtiyotkorlikni ta'minlaydi: AI gapirishni rivojlantirishda ko'proq empirik dalillarga ega, tinglab tushunish bo'yicha esa didaktik model yanada puxta ishlab chiqilishi kerak.

B. Waluyo — Tailand. B. Waluyo Tailand oliy ta'limida generativ AI vositalarining ingliz tilini o'rganishga ta'sirini o'rgangan. Tadqiqotda talabalar va o'qituvchilar nuqtayi nazarini explanatory sequential mixed-method asosida tahlil qilingan. Waluyo xulosalarida generativ AI ingliz tilini o'rganishda motivatsiya, mustaqil ishlash, topshiriqlarni bajarish va til amaliyotini kengaytirishda foydali vosita sifatida ko'rsatiladi. Speaking va listening nuqtayi nazaridan bu AI vositalari o'quvchiga qo'shimcha muloqot, audio-nutqiy material va tezkor izoh olish imkonini berishini anglatadi.

S. Phosa — Tailand. S. Phosa Tailand EFL talabalarining ChatGPTdan ingliz tilini o'rganishda foydalanishga munosabati va xatti-harakatlarini o'rgangan. Tadqiqotda 48 nafar Tailandlik uchinchi bosqich bakalavr talabasi ishtirok etgan. Natijalar ChatGPT talabalar tomonidan ingliz tilini o'rganishda foydali yordamchi sifatida qabul qilinishini ko'rsatadi. Bu holat AI vositalarining faqat texnik imkoniyatlari emas, balki o'quvchilar tomonidan qabul qilinishi, ulardan foydalanish madaniyati va motivatsion ta'siri ham muhim ekanini bildiradi.

N. Jindapitak — Tailand. N. Jindapitak AI-simulated interlocutors, ya'ni ChatGPT va Gemini kabi sun'iy intellekt asosidagi suhbatdoshlarning Tailand EFL o'quvchilari bilan real vaqtli suhbat jarayonidagi

javoblarini o'rgangan. Tadqiqotda A2 darajadagi sakkiz nafar talaba AI suhbatdoshlar bilan role-play topshiriqlarini bajargan. Bu tadqiqot speaking ko'nikmasi uchun muhim, chunki AI real suhbatdoshga yaqin kommunikativ muhit yaratib, talabalarga xavfsiz, takrorlanadigan va moslashtirilgan dialog amaliyotini beradi.

E. Risdianto — Indoneziya. Indoneziyalik tadqiqotchi E. Risdianto AI orqali ingliz tili ta'limini rivojlantirish masalasini o'rgangan. Uning tadqiqotida sun'iy intellekt ingliz tilini o'qitishda shaxsiylashtirish, o'quvchilarning faolligini oshirish, feedback berish va ta'lim jarayonini interaktivlashtirish imkoniyatlariga ega ekanini ko'rsatiladi. Bu qarashlar ingliz tilida tinglab tushunish va gapirish ko'nikmalarini rivojlantirish uchun muhim, chunki aynan shu ko'nikmalar doimiy mashq, individual tuzatish va takroriy nutqiy amaliyotni talab qiladi.

Indoneziya tadqiqotchilari: TTS e-modullar bo'yicha izlanishlar. Indoneziyada EFL o'quvchilarning listening ko'nikmalarini rivojlantirishda Text-to-Speech asosidagi e-modullar samaradorligi ham o'rganilgan. Tadqiqotda Tasikmalaya shahridagi 60 nafar 7-sinf o'quvchisi ishtirok etgan, ADDIE modeli asosida ishlab chiqilgan TTS e-modul pre-test va post-test orqali baholangan. Bu tadqiqot AI asosidagi ovozli texnologiyalar tinglab tushunish ko'nikmasini rivojlantirishda foydali bo'lishi mumkinligini ko'rsatadi.

Nguyen Huu Hoang — Vetnam. Vetnamlik tadqiqotchi Nguyen Huu Hoang AI-powered speaking practice tools vositalarining Vetnam universitet talabalarining ingliz tilidagi gapirish malakasi va darsga jalb etilishiga ta'sirini o'rgangan. Tadqiqotda AI vositalari yordamida speaking practice tashkil etish talabalar nutqiy faolligini oshirishi, mustaqil mashq qilish imkoniyatini kengaytirishi va darsga qiziqishni kuchaytirishi qayd etilgan. Bu manba Vetnam oliy ta'limi kontekstida AI vositalarining gapirish ko'nikmasini amaliy rivojlantirishdagi ahamiyatini ko'rsatadi.

Vetnam universiteti bo'yicha case study. Vetnamdagi yana bir tadqiqot ingliz tili yo'nalishida tahsil olayotgan ikkinchi kurs talabalarining speaking skills ko'nikmasiga AI ta'sirini hamda talabalar va o'qituvchilarning AI integratsiyasiga munosabatini o'rgangan. Tadqiqot Ho Chi Minh shahridagi universitet kontekstida olib borilgan bo'lib, AI vositalari speaking darslarida qo'shimcha kommunikativ amaliyot, fikrni og'zaki ifodalash va talabalarining texnologiyaga bo'lgan ijobiy munosabatini kuchaytirishi mumkinligi qayd etiladi.

Umumiy tahlil shuni ko'rsatadiki, Janubi-Sharqiy Osiyo olimlari AI texnologiyalarini ingliz tilida tinglab tushunish va gapirish ko'nikmalarini rivojlantirishda istiqbolli vosita sifatida baholaydilar. Singapur tadqiqotchilari ko'proq AI va til ta'limining nazariy-metodik hamda interaktiv jihatlariga e'tibor qaratadi; Tailand olimlari ChatGPT, generativ AI va AI-suhbatdoshlarning talabalar tajribasiga ta'sirini faol o'rganmoqda; Indoneziya tadqiqotlarida AI va TTS texnologiyalari listening ko'nikmasi bilan bog'lanadi; Vetnam tadqiqotlarida esa AI-powered speaking tools talabalarining nutqiy faolligi va engagement darajasini oshiruvchi vosita sifatida talqin qilinadi.

Umumiy xulosa

Sun'iy intellekt texnologiyalari yordamida ingliz tilida tinglab tushunish va gapirish ko'nikmalarini rivojlantirish masalasi zamonaviy lingvodidaktikaning dolzarb yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Obzor maqolada tahlil qilingan ilmiy qarashlar shuni ko'rsatadiki, AI vositalari ingliz tilini o'qitish jarayonida o'quvchilarning individual ehtiyojlarini hisobga olish, mustaqil mashq qilish imkoniyatlarini kengaytirish, nutqiy xatolarni aniqlash, tezkor teskari aloqa berish va real muloqotga yaqin kommunikativ muhit yaratishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Tadqiqotchilar fikriga ko'ra, tinglab tushunish ko'nikmasini rivojlantirishda sun'iy intellekt asosidagi audio platformalar, avtomatik subtitrlar, Text-to-Speech texnologiyalari, moslashtirilgan listening mashqlari va autentik nutqiy materiallar muhim didaktik imkoniyatlarga ega. Bunday vositalar o'quvchilarga turli aksent, tezlik, intonatsiya va kontekstlarda inglizcha nutqni eshitish hamda tushunish imkonini beradi. Shu bilan birga, tinglab tushunish ko'nikmasi faqat texnik eshitish mashqlari orqali emas, balki mazmuni anglash, asosiy fikrni ajratish, kontekstni tushunish va javob reaksiyasini shakllantirish bilan bog'liq murakkab jarayon ekanligi sababli AI vositalari pedagogik yo'naltirish bilan uyg'unlashtirilishi lozim.

Gapirish ko'nikmasini rivojlantirishda esa AI chatbotlar, virtual suhbatdoshlar, ovozli yordamchilar, nutqni tanish tizimlari va avtomatik talaffuzni baholovchi dasturlar alohida ahamiyatga ega. Ular o'quvchilarga auditoriyadan tashqarida ham muntazam og'zaki mashq qilish, talaffuz va ravonlik ustida ishlash, muloqotdagi tortinchoqlikni kamaytirish hamda o'z nutqiga nisbatan tezkor fikr-mulohaza olish imkonini beradi. Ayniqsa, ChatGPT, Gemini, Google Assistant, Alexa kabi vositalar dialogik nutqni

modellashirish, savol-javob qurish va mustaqil speaking practice tashkil etishda foydali yordamchi sifatida baholanmoqda.

G'arb, Rossiya, MDH hamda Janubi-Sharqiy Osiyo olimlari tadqiqotlari umumiy tarzda shuni ko'rsatadiki, sun'iy intellekt ingliz tilini o'qitishda o'qituvchini to'liq almashtiruvchi vosita emas, balki ta'lim jarayonini boyituvchi, individuallashtiruvchi va interaktivlashtiruvchi pedagogik yordamchi sifatida samaraliroq natija beradi. AI vositalaridan foydalanish samaradorligi ularning texnik imkoniyatlariga emas, balki qanday metodik maqsad bilan, qaysi ko'nikmani rivojlantirish uchun va qanday topshiriqlar tizimi orqali qo'llanishiga bog'liq.

Maqola doirasida o'rganilgan ilmiy manbalar asosida aytish mumkinki, AI texnologiyalarining ingliz tilida tinglab tushunish va gapirish ko'nikmalarini rivojlantirishdagi asosiy afzalliklari quyidagilarda namoyon bo'ladi: o'quvchiga individual yondashuvni ta'minlash, nutqiy mashq hajmini oshirish, xatolarni tezkor aniqlash, talaffuz va ravonlik bo'yicha feedback berish, real kommunikativ vaziyatlarni modellashirish, o'quvchilarning motivatsiyasi va ishonchini oshirish. Shu bilan birga, AI vositalaridan foydalanishda metodik nazorat, akademik halollik, axborot xavfsizligi, o'quvchi darajasiga moslashtirish va o'qituvchining raqamli kompetensiyasi muhim shart sifatida saqlanib qoladi.

Umuman olganda, sun'iy intellekt texnologiyalari ingliz tilini o'qitishda tinglab tushunish va gapirish ko'nikmalarini rivojlantirishning yangi, interaktiv va moslashuvchan metodik imkoniyatlarini yaratmoqda. Biroq bu imkoniyatlardan samarali foydalanish uchun AI vositalari an'anaviy kommunikativ metodika, o'qituvchi rahbarligi, real nutqiy vazifalar va bosqichma-bosqich baholash tizimi bilan integratsiya qilinishi zarur. Shu asosda sun'iy intellekt ingliz tili ta'limida o'quvchilarning tinglab tushunish, og'zaki nutq, talaffuz, ravonlik va kommunikativ kompetensiyasini rivojlantirishga xizmat qiluvchi istiqbolli didaktik vosita sifatida baholanishi mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Dizon G., Tang D. Intelligent Personal Assistants for Autonomous Second Language Learning: An Investigation of Alexa // *The JALT CALL Journal*. — 2020. — Vol. 16, № 2. — P. 107–120. — DOI: 10.29140/jaltcall.v16n2.273.
2. Du J., Daniel B. K. Transforming Language Education: A Systematic Review of AI-Powered Chatbots for English as a Foreign Language Speaking Practice // *Computers and Education: Artificial Intelligence*. — 2024. — Vol. 6. — Article 100230.
3. Goh C. C. M., Aryadoust V. Developing and Assessing Second Language Listening and Speaking: Does AI Make It Better? // *Annual Review of Applied Linguistics*. — 2025. — Vol. 45. — P. 1–18.
4. Tai T.-Y., Chen H.-J. H. The Impact of Google Assistant on Adolescent EFL Learners' Willingness to Communicate // *Interactive Learning Environments*. — 2023. — Vol. 31, № 3. — P. 1485–1502.
5. Moorhouse B. L., Wong K. M. *Generative Artificial Intelligence and Language Teaching*. — Cambridge: Cambridge University Press, 2025. — 75 p.
6. Waluyo B., Kusumastuti S. Generative AI in Student English Learning in Thai Higher Education: More Engagement, Better Outcomes? // *Social Sciences & Humanities Open*. — 2024. — Vol. 10. — Article 101146.
7. Jindapitak N., Tantiwich K. I'm from Singapore Lah: AI-Simulated Interlocutors' Responses during In-the-Cloud Interviews with Thai EFL Learners // *Ampersand*. — 2025. — Vol. 15. — Article 100241.
8. Sysoyev P. V., Filatov E. M., Sorokin D. O. Искусственный интеллект в обучении иностранному языку: чат-боты в развитии умений иноязычного речевого взаимодействия обучающихся // *Вестник Московского университета. Серия 19: Лингвистика и межкультурная коммуникация*. — 2023. — № 3. — С. 46–59.
9. Сысоев П. В., Филатов Е. М. Методика развития иноязычных речевых умений студентов на основе практики с чат-ботом // *Перспективы науки и образования*. — 2023. — № 3. — С. 13–29.
10. Сысоев П. В. Информационные и коммуникационные технологии в лингвистическом образовании: учебное пособие. — Москва: Либроком, 2013. — 264 с.
11. Титова С. В. Модель мобильного обучения иностранным языкам // *Вестник Московского университета. Серия 19: Лингвистика и межкультурная коммуникация*. — 2012. — № 3. — С. 32–45.
12. Титова С. В., Авраменко А. П. Мобильное обучение иностранным языкам. — Москва: Икар, 2014. — 224 с.
13. Азимов Э. Г. Информационно-коммуникационные технологии в преподавании русского языка как иностранного. — Москва: Русский язык. Курсы, 2012. — 352 с.